

Guus van Duin, zelf enthousiast vogelaar, is journalist bij Trouw en sinds 1998 freelance medewerker aan SOVON-Nieuws.

Irene Tieleman: verknocht aan de woestijn. Foto Guus van Duin

Mijn broer is een Zeeuw, ik kom uit Groningen. Ben er geboren vlak nadat mijn ouders vanuit Zeeland hierheen waren verhuisd. Mijn opa heeft me ooit ranger van het Wereldnatuurfonds gemaakt en in hun blad stond een stukje over de jeugdbonden. Hier in de Hortus hadden ze regelmatig van die groenmarkten. Daar was ook een NJN-standje, met aardige lui erin. Het ging heel snel eigenlijk: na één jaar zit je in allerlei bestuursfuncties, na twee jaar in het district, en iets later in het landelijk bestuur.

B. Irene Tieleman, opmerkelijk, beginnen met een initiaal

Mijn ouders hebben dat met alle drie de kinderen gedaan: de tweede naam is onze roepnaam. Ik heet voluit Bernadine Irene Tieleman. In de wetenschap is het gebruikelijk om al je namen op het lijstje te zetten. En zeker in Amerika is het not done om een initiaal weg te laten.

Ik ken je van een KNNV-hommelboekje

Bij de NJN heb ik heel veel verschillende dingen gedaan. Een paar jaar strandwerk, een paar jaar insecten, een paar jaar planten, tussendoor altijd wel vogels. Toen de KNNV met het hommelverzoek kwam, zat ik in het bestuur als coördinator natuurzaken. Manja Kwak, mijn medeauteur, kende ik doordat haar dochters ook bij de NJN zaten. Hommels zijn mooi en aaibaar, leuk voor een breed publiek.

Biologie studeren was een logische stap

Nou, biologie prijkte ergens onderaan op de middelbare school. Ik vond aardrijkskunde het leukste vak. En Grieks. Na school heb ik gekeken of fysische geografie iets was, in Utrecht. En ik heb in Wageningen gekeken. Het voordeel is dat je daar alles met alles kunt combineren. Bodem, water en atmosfeer leek me wel leuk, maar uiteindelijk werd het toch bio-

SPECIFIEK... Extreem

Een Groningse in de woestijn?

Bioloog B. Irene Tieleman (32)

woonde er jarenlang.

Onder soms extreme omstandigheden werkte ze aan haar favoriete vogels.

„Die Witbandleeuweriken, daar snap je af en toe niks van.”

logie, in Groningen. Mijn vader zegt altijd dat het een logische stap voor me was.

Is hij dan ook bioloog?

Nee, theoloog. En mijn moeder is onderwijskundige, ze gaf schooladviezen aan onder meer hoogbegaafden.

Leuk, die studie?

Ik wilde ecologie doen en vond het eerste jaar heel vervelend, dus ben ik er sociale geografie bij gaan studeren. Het waren lange dagen en het was vreselijk schools, en lang niet altijd even efficiënt. De practica bestonden grotendeels uit het uitvoeren van receptjes, waar je helemaal niet over nadacht. En als ik op vrijdagmiddag tentamen geografie had, mocht ik niet wegblijven bij practicum. Daar ben ik erg boos om geworden en er uiteindelijk maar mee gestopt.

Het veldwerk

Ik vind het leuk om de link tussen het individu en zijn omgeving te onderzoeken. Mijn eerste onderzoek was op de toendra van Canada: de ontwikkeling van steltloperkuikentjes, hun thermoregulatie. Ze moeten wel zelf eten, maar kunnen zichzelf nog niet warm houden en moeten steeds naar de ouders terug om bebroed te worden. De vraag was of grotere en kleinere soorten dat verschillend doen. We onderzochten een aantal soorten. De Kleinste Strandloper was de kleinste, de Regenwulp de grootste. We verzamelden de eieren, broedden die uit in het lab, en konden zo op allerlei leeftijden het energieverbruik meten. Het gegeven was dat een spier moet investeren, in functie of in groei. Functie is het vermogen om te rillen, met name met de pootspieren. Zo genereren vogels namelijk warmte. Het idee was dat het rilvermogen van die kuikentjes niet kon samengaan met groei. Kuikens van grotere soorten kunnen

meer investeren in groei doordat ze een groter oppervlak hebben, waardoor ze langzamer afkoelen, en dus minder hoeven te investeren in rilvermogen. Het was een groot project waarbij ook Joe Williams, een Amerikaan, betrokken was. Die kwam net terug uit Namibië, waar hij had gewerkt aan leeuweriken. Via hem kwam ik in de woestijn terecht in plaats van in het noorden, wat logischer lijkt als je in Groningen studeert.

Een hele overgang

Ik was bang dat het veel te heet voor me zou zijn. Koud, oké, dan trek je wat kleren aan, maar warm, daar doe je weinig tegen. Ik wilde het eerst eens uitproberen voor ik er 4 jaar promotieonderzoek zou plannen. Dus om te wennen heb ik in Israël een doctoraalonderwerp gedaan in de Negev-woestijn bij Be'er Sheva. Daar bekeken we hoe Kuifleeuweriken en Woestijnleeuweriken water terugwinnen via hun uitademingsmechanisme. Joe was intussen binnengerold in Saoedi-Arabië om te werken aan een antilope, de Arabische Oryx. Het centrum dat zijn uitvalsbasis was herintroduceerde ook Kraagtrappen. Aan die soort kon ik gaan werken.

Voor de valkenjacht?

Dat is wél zo op een aantal plaatsen in Marokko en in de Verenigde Arabische Emiraten. In Saoedi-Arabië werd het puur vanuit natuurbeschermingsoogpunt gedaan. Gefinancierd door de overheid, eigenlijk direct uit de zak van de minister van buitenlandse zaken, prins Saoed al-Faisal. Het idee was om wilde Kraagtrappen te vergelijken met gefokte. Die laatste werden goed gevoerd en vervolgens losgelaten. Dan keken ze om zich heen: Waar is mijn eten. Die legden allemaal het loodje. De vraag was of dat een kwestie van voedsel was of dat in het wild je behoefte ook anders is wat betreft water en energie. De gefokte trappen bleken daar meer van nodig te hebben. Vervolgens zijn er grotere kooien gebouwd waarin ze ook konden vliegen, voordat ze na een aantal maanden werden losgelaten. Nu gaat het beter. Een van de factoren die meespelen is dat je in de woestijn eindeloze afstanden loopt. Het is heel goed mogelijk dat alleen dat al een groot effect heeft. Op het trainen van de spieren, op energiegebruik, en op het vlak van thermoregulatie: hoe je omgaat met koude of heel warme omstandigheden.

Met een speciaal gasmaskertje kan bij de Witbandleeuwerik de in- en uitstroom van bijvoorbeeld zuurstof gemeten worden. (foto archief Irene Tieleman)

Zomers is het 45 à 50 graden, terwijl het 's ochtends afkoelt tot een graad of 28 à 30. Dat verschil is net zo groot als in Nederland, alleen alles een beetje hoger. In de winter is het overdag 30 graden.

Werden de eieren uitgebroed?

Sterker nog, de vrouwtjes werden kunstmatig geïnsemineerd. Fokken in gevangenschap lukt niet, dus gingen ze met dummyvrouwtjes op de mannetjes af. Op zich al een hele wetenschap. Er waren maar twee of drie mensen die dat konden. Sommige vrouwtjes bleven maar leggen en andere helemaal niet.

En je promotieonderzoek?

Intussen had ik het plan opgevat om dat aan leeuweriken te doen. Ik geloofde alleen niet in het Nederlandse systeem waarbij je mee gaat doen aan een onderzoek dat al door een professor ontworpen is. Ik wilde het zelf bedenken en opzetten. Net in het jaar dat ik afstudeerde werd voor het eerst een stipendium van de Schuurman Schimmel-van Outerens Stichting ingesteld. Ik werd uitgenodigd voor een gesprek en kreeg het uiteindelijk, vlak voor ik naar Saoedi-Arabië ging. Daar heb ik voorgesteld om te blijven helpen bij het Kraagtrappenwerk. Er waren tentenkampen, trailers, een kok, en een onderhoudsman die de vele lekke banden voor je plakte. Je kreeg er alles, ik heb nooit een cent uitgegeven. Het oorspronkelijke plan voor dat promotiestipendium was eigenlijk om in het zuiden van Afrika te gaan werken. Maar tegen Saoedi-Arabië kon niks op. Bovendien was het in Afrika heel onrustig, met al die blanke boeren die doodgeschoten werden.

In Arabië moest je je wél aanpassen

Als ik naar de stad ging, deed ik geen korte broek aan. En als ik bij de rangers was ook niet. Logisch natuurlijk. Iedereen is altijd superaardig geweest. Ik heb zoveel geleerd van de lokale cultuur. Ik heb er in totaal tweeënhalf jaar gezeten. Vorig jaar wilde ik ook weer terug om de gekleurde populatie bij te houden, maar toen was het er politiek gezien te onrustig. Zeventig procent van de expatriots heeft het land intussen verlaten, en met reden.

Hoe kwam je uiteindelijk op leeuweriken?

Ik wilde graag in een woestijn werken, en aan een gradiënt van omgevingen:

woestijn, halfwoestijn, maar ook plekken als Nederland. Als je dan kijkt welke groepen in aanmerking komen, kun je denken aan tapuiten, maar leeuweriken liggen meer voor de hand. Veldleeuwerik, Boomleeuwerik. In Saoedi-Arabië heb ik vooral aan de Witbandleeuwerik gewerkt.

Die gewoon Hopleeuwerik zou moeten heten

Dat vind ik ook. In het Engels heet-ie terecht de Hoopoe Lark. Prachtige soort, die qua uiterlijk enorm varieert. Die leeuwerik leent zich goed voor onderzoek. Hij is groot, goed te volgen, en het hele jaar territoriaal. Je kan ze zonder problemen in gevangenschap houden met krekels en meelwormen.

Hoe volgde je ze?

Het territorium van een Hopleeuwerik is 800 bij 800 meter. 's Morgens liep ik op grote afstand achter zo'n vogel aan. Maar je moet zelf ook een beetje uit de zon blijven, dus later op de dag gebruik je de auto als schuiltent. Een nadeel was wel eens dat mannetjes graag knokken. Dat is niet zo handig, want dan volgde ik zo'n beest een dag en dan zag hij blijkbaar iets zwartwits helemaal aan de andere kant en was het zzzzoef, eropaf.

Wat onderzocht je precies?

Hun levensloop: hoeveel eieren ze leggen, de kans op overleving en hoe dat allemaal varieert langs die gradiënt. En hoe dat verklaard zou kunnen worden door lichaamsprocessen, vooral hun energie- en waterverbruik. Ik heb veel metingen gedaan. Daar stop je zo'n beest in een kastje en meet hoeveel zuurstof het kastje ingaat en hoeveel er uitkomt als je er een bepaalde stroom lucht doorheen laat gaan. Waterverbruik onderzoek je in het veld met zwaarwater, dat een andere vorm van waterstof en zuurstof in het molecuul heeft. Dat laat je een uurtje op de vogel inwerken. Dan neem je een bloedmonster, zodat je weet hoeveel van die isotopen er verdwenen zijn. Dan kun je uitrekenen hoeveel CO₂ die vogel geproduceerd heeft en hoeveel water hij heeft verloren. CO₂-productie is een maat voor het energieverbruik.

Wat doet zo'n vogel de hele dag?

Ik had ontzettend veel lol in het volgen van een individu, van zonsopgang tot zonsondergang. Elke 15 seconden noteren of hij in de zon of schaduw zit en wat hij doet. De ene dag voerde ik bij, de andere niet. Meelwormen, zaden en drinkwater. In dat laatste waren ze niet geïnteresseerd, maar meelwormen vonden ze prachtig. Zo volgde ik tien individuen in totaal 20 dagen. In mijn oren het geluid van die metronoom, die aangaf wanneer er 15 seconden voorbij waren. Je kijkt als het ware in zijn huiskamer. Het blijkt dat ze een heel strak patroon hebben: 's morgens foerageren we hier, vervolgens doen we dit, dan dat, als het zo laat is gaan we onder dit polletje in de schaduw liggen, en na een tijdje vliegen we weer naar een ander polletje. De eerste dag is alles nog nieuw, maar de tweede dag denk je: O, nu is het zo laat, dan gaat hij vast daarheen vliegen. En verdomd, vijf minuten later gaat hij daarheen. Echt waanzinnig. Dat ze dat water niet wilden drinken, is ook zo opmerkelijk. Het is toch begin juni, 45 graden. Ik zat daar met een doek op mijn kop en om de 10 minuten water eroverheen, pffff. En die beesten zaten daar alleen maar een beetje in de schaduw te liggen. Ik wilde weten hoe ze hun activiteitenpatroon aanpassen, afhankelijk van hoeveel ze in hun buik hebben. Je kunt je voorstellen dat je eerder aan je siësta begint als je genoeg gegeten hebt, en genoeg water aan je voedsel hebt onttrokken. Want je wilt geen zonnesteek oplopen. De eerste anderhalf uur foerageren ze overal, daarna gaan ze van schaduwplekje naar schaduwplekje en pikken ze insecten van de struikjes. Als het ook daarvoor te heet wordt, gaan ze in de schaduw op de grond liggen en spreiden hun vleugels uit. Ze hebben een enorm gedeelte zonder veren, een soort broedvlek, maar dan veel groter. Zo kunnen ze zich met hun huid direct tegen de koele ondergrond drukken.

Koel?

De vogel is 41 graden, de koele ondergrond 40. Wat die vogels vaak deden, was ondergronds gaan, in hagedissenholen. Daar had je de heerlijke koele sensatie van 38 graden, waar je met je warme buik tegenaan kunt liggen. En zo kun je dus warmte naar de grond geleiden zonder dat het je water kost. Voor zo'n woestijnvogel natuurlijk heel relevant. Hoewel ze geen zweetkliertjes hebben, verdampen

Om de conditie te meten worden
Hopleeuweriken gevangen en gewogen.
Foto: Joe Williams

leeuweriken vooral via de huid. Dat wisten we nog niet. Joe is daar nu op het aan het voortborduren. Als je kijkt naar de opperhuid, dan is de samenstelling van de vetten daar anders, andere moleculen. De woestijnsoorten hebben andere verhoudingen en mogelijk ook minder verschillende soorten vetmoleculen. Het lijkt erop dat ze de huid hebben aangepast. Het is een ingewikkelde balans tussen niet oververhit raken en niet uitdrogen.

Wat eten ze?

In sprinkhanenjaren aten ze die vrijwel uitsluitend. En termieten, als die een keer zwermden na een regenbui. Soms een hagedis. En ze haalden met die grote snavel larven tevoorschijn die aan de plantenwortels zitten. Ik kon ze nooit vinden, heb het wel geprobeerd. Ze moeten het op de een of andere manier kunnen zien, maar hoe? Ze porren niet, maar graven echt, soms een dik gat, en dan trekken ze er heel vaak een vette larve uit, formaatje loopkever. Ik heb paar keer een leeuwerik weggejaagd vlak voordat hij klaar was, en dan vond ik zo'n dikke larve. Maar als ik zelf ging zoeken en graven, leverde dat niets op. Water halen ze uit hun voer. Ik heb daar nooit dauw op de planten gezien.

Ze zijn wel wat raar

Klopt, die Witbandleeuweriken, daar snap je af en toe niks van. Maken een nest bovenop een struikje, of midden op de gravelvlakte. Geen vegetatie, geen schaduw, niks. Of onder een struikje, maar dan wel het meest lullige struikje dat je kunt vinden in die omgeving. Als de kuikens eenmaal geboren zijn, staat de oudervogel er met gespreide vleugels en op hoge poten naast, als een parasolletje. Ze lijken op de een of andere manier te kiezen voor een plek met goed uitzicht in plaats van voor een plek die vanuit warmtehuishoudingsperspectief gunstig is. En dat doet me ook vermoeden dat de overleving van de ouders veel belangrijker is dan wat ze in een bepaald jaar in jongen investeren.

En leeuweriken in Nederland?

Ik heb hier gemeten aan Boomleeuweriken en Veldleeuweriken. Over de groei van een paar soorten is vrij veel bekend uit de literatuur, over de fysiologie nog vrijwel niets. In halfwoestijnachtige gebieden in Spanje heb ik ook gekeken naar Thekla, Kortteen en Kleine Kortteen-

leeuweriken. In de woestijn blijken leeuweriken per gram lichaamsgewicht twee keer zo goedkoop uit te zijn. Ze geven twee keer minder water uit en ze hebben twee keer minder energie nodig. Maar waarom zou een beest in Nederland zo duur zijn? Als je iets overhoudt kun je dat toch stoppen in meer jongen of zoiets? Die beslissingen, hoeveel je kunt investeren in jongen, hoe actief je bent, hoeveel energie en water je gebruikt, al die fysiologische en demografische processen blijken aan elkaar gekoppeld. Als een soort levenspakketjes. Maar we begrijpen nog niet helemaal hoe.

Wat is een duidelijk verschil?

In de woestijn leggen ze meestal 2 of 3 eieren. Afgezien van de nomadische soorten die opduiken waar het geregend heeft, en dus niet zo heel erg hoeven af te zien. In Nederland hebben Boom- en Veldleeuweriken 4 à 5 eieren, en 2 à 3 legfels per jaar. Dus alles bij elkaar zijn dat op jaarbasis 2 jongen in de woestijn en 12 in Nederland. De overleving van de oudervogels ligt in de woestijn waarschijnlijk een stuk hoger. In Nederland hebben Veldleeuweriken 50 procent kans om te overleven als ze eenmaal volwassen zijn, in de woestijn iets van 75 procent. Waarschijnlijk is ook de overleving van de jongen daar veel hoger. Ze blijven wel tot anderhalve maand bij hun ouders. Er wordt gewoon veel meer in de pubers geïnvesteerd. In Nederland is dat volgens de literatuur maar 1 à 2 weken.

Waar halen vogels de energie vandaan om eieren te leggen?

Bij trekvogels wordt onderscheid gemaakt tussen capital breeders en income breeders. De eerste vliegen naar hun broedgebied en afhankelijk van hoeveel reserves ze nog overhebben, gaan ze leggen. Income breeders daarentegen bouwen die reserve op voor elk ei dat ze gaan leggen, dus die kunnen per keer een beslissing nemen op de broedplaats. Ook de Veldleeuwerik en de Boomleeuwerik komen vroeg, en pas een tijd later gaan ze leggen. Dus ruim de tijd om in conditie te komen. Voor een Kleine Zwaan op de toendra ligt dat anders.

En nu?

Ik heb een aanstelling als universitair docent bij de groep van Theunis Piersma. De onderwijstaak is de eerste jaren vrij klein, en wordt vooral gevuld door het

werken met doctoraalstudenten en aio's. Als het veel onderwijs was geweest, had ik er nog niet op gesolliciteerd.

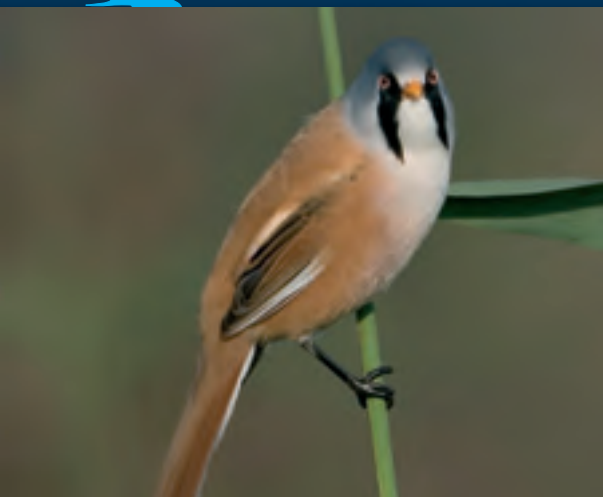
Je werkt ook bij het Max Planck-instituut.

Waar ooit ook Konrad Lorenz werkte, in Zuid-Duitsland. Ik onderzoek Roodborsttapuiten uit Kazakstan (maura), Kenia en Tanzania (axillaris), Ierland (hibernans) en Oostenrijk (rubicola). Vier verschillende populaties waar ze ook hybriden van hebben gefokt. Onder gecontroleerde omstandigheden kan ik bekijken hoe het energieverbruik en het afweersysteem variëren in de loop van het jaar. Deze populaties zijn namelijk geëvolueerd in gebieden waar de seizoensvariatie heel erg verschilt. Die Roodborsttapuiten variëren van blijvers op de evenaar tot langeafstandstrekken in Kazakstan. Met alle gevolgen voor broedduur, legselgrootte, en rui. Van heel snel tot lekker langzaam. Ik kijk naar het immuunsysteem, omdat we daarmee misschien kunnen begrijpen waarom beesten in een bepaalde omgeving een betere overlevingskans hebben dan elders.

Gecomplieerde materie

Dat is de ellende van het immuunsysteem, het is zo divers. Hoe moet je dat meten? Ik kijk met die Roodborsttapuiten naar het bloed. Ik heb standaardbacteriën. E.coli, Staphylococcus aureus, gevriesdroogde bacteriën die je weer tot leven kunt wekken. Die kan je gewoon bestellen. Je voegt een hoeveelheid toe aan een bloedmonster en maakt daarnaast controleplaten. Dan weet je hoeveel bacteriën door het bloed zijn doodgemaakt. Het is een ecologisch relevante maat. Het gaat er gewoon om dat een vogel in het veld wat bacteriën tegenkomt. Hij moet daar mee om kunnen gaan, ze kunnen vernietigen. Een van de studenten van Theunis heeft uitgevonden dat Steenlopers veel geïnvesteerd hebben in hun afweersysteem. Daar kan je je wel iets bij voorstellen,

(lees verder op pagina 17)

Baardman. Foto: Jan Bosch

Broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer

Iedereen kent het Lauwersmeer als 'hotspot', dé plek om vogels te kijken en zeldzaamheden te scoren. Het gebied wordt jaarlijks op broedvogels geïnventariseerd door SOVON in opdracht van Staatsbosbeheer. Een goede samenwerking die prachtige resultaten oplevert.

(vervolg van pagina 12)

want dat zijn van die echte vuilnisvogels, zeker vergeleken met Kanoeten en Drieteenstrandlopers. De woestijn kon wel eens een vrij steriele omgeving zijn vergeleken met Nederland of de tropen, met relatief weinig organismen die ziektes overbrengen, zoals muggen.

Veld- en Kuifleeuweriken gaan slecht bij ons

Ik vind mezelf geen expert op het gebied van populatiedynamica, maar ongetwijfeld hangt het samen met de intensivering van de landbouw. Maar er kunnen ook andere zaken spelen, want in heidegebieden gaan Veldleeuweriken eveneens achteruit. Minder hard, maar toch. Dat is een beetje verdacht. Maar ik ben niet zo'n speculatief type. Klimaatverandering, voedsel en timing, de situatie in overwinteringsgebieden, er spelen zoveel processen door elkaar. Dat geldt voor vrijwel alle trekvogels. Het zou leuk zijn om de Veldleeuweriken wat meer in detail te volgen, om bottlenecks in de jaarcyclus op te sporen en populaties in verschillende terreintypen te vergelijken. Dus niet alleen in wat extensief beheerde plotjes in een intensief bewerkt gebied.

En daarna een andere diergroep?

Nee, ik wil dolgraag door met de leeuweriken. Ik vind de woestijn fantastisch. Ik las laatst het boek Arabian Sands en daarin staat de kern: als je eenmaal in de woestijn bent geweest, raak je er ook zo aan verknocht. Overdag is het soms zo'n gruwelijk hete plek, en 's avonds is het dan zo zacht en vriendelijk. Echt heel bijzonder. En de ruimte. Misschien is er niet zoveel verschil tussen een onderzoek op het wad of in de woestijn.

Guus van Duin

BMP, LSB, Rode Lijst en roofvogels

In 1999 ving de broedvogelmonitoring in het Lauwersmeer aan voor een periode van vijf jaar. Er werden drie vaste BMP-proefvlakken geïnventariseerd, verdeeld over de Ezuma-keeg en de Pompsterplaat (Vogelroute). Daarbuiten werd het hele gebied van Staatsbosbeheer op kolonievogels, zeldzame broedvogels, Rode lijstsoorten en roofvogels in kaart gebracht. Alleen enkele eilanden bleven daarbij buiten schot. Ook werden ieder jaar één of meerdere additionele BMP-proefvlakken geïnventariseerd, zoals de Schildhoek en de Zoutkamperplaat. Door tussenkomst van de Mond- en klauwzeercrisis in 2001 liep het vijfjarige project van 1999 tot 2004.

Gebied vol bijzondere soorten

Van ieder inventarisatieseizoen verscheen een rapport met daarin de resultaten. Door de jaren heen werden veel bijzondere broedvogels vastgesteld, zoals in de eerste drie jaren Steltkluten en Dwergmeeuwen. Kwak en Bonte Strandloper stonden in 2002 in de broedvogellijst. De vestiging van de Grote Zilverreiger vond plaats in hetzelfde jaar. De Grauwe Gans maakte een opmars in 1999-2004 van 3 naar 53 paren. In verschillende jaren werden Blauwe Kiekendieven, Veldduilen en Kwartelkoningen vastgesteld. En jaarlijks stellen we wisselende aantallen van Dodaars, Grauwe Kiekendief, Porseleinhoen, Paapje en Buidelmees vast. Een flinke krachtsinspanning wordt geleverd om in het gebied van zo'n 5000 hectare (excl. water) soorten als Roerdomp, Bruine Kiekendief, Blauw-borst en Baardman integraal te tellen.

Voortzetting monitoring

In 2004 zaten de eerste vijf monitoringjaren erop. Gelukkig vond het project in 2005 weer doorgang. Opnieuw inventariseert SOVON in opdracht van Staatsbosbeheer jaarlijks het Lauwersmeergebied. Daarbij is het inventarisatiewerk op enkele fronten uitgebreid. Om de opmars van de Grauwe Gans in het gebied vast te leggen, is de soort toegevoegd aan de integraal te karteren soorten. Tot de vaste BMP-gebieden behoort nu ook de Kollumerwaard. Dit gebied werd in het vroege voorjaar van 2003 door Staatsbosbeheer plasdras gezet, waarna veel broedvogels van natte rietmoerassen het gebied bezetten, zoals Dodaars, Roerdomp, Grauwe Gans, Porseleinhoen, Snor en Grote Karekiet.

Reden temeer om de ontwikkeling van het gebied op de voet te volgen.

Een andere bijkomstigheid is de herziene Rode Lijst met daarop soorten als Zomertortel, Veldleeuwerik, Graspieper, Nachtegaal en Wielewaal. Ook deze soorten worden nu integraal gekarteerd. Een flinke klus, want alleen al van de Graspieper ligt het aantal territoria op de platen in het Groninger deel van het gebied op ca. 150, terwijl de bosgebieden rond Lauwersoog goed zijn voor concentraties van Zomertortel en Wielewaal.

Enkele resultaten van 2005

In het afgelopen voorjaar bleven vestigingen van Kwak en Grote Zilverreiger uit. Het aantal broedende Kokmeeuwen en Visdieven was op één hand te tellen, terwijl de Kluut met amper 40 paren een flinke veer moest laten. In 2004 bedroeg dit aantal nog zo'n 130 paren. Ook het aantal Baardmannen neemt duidelijk af. Telden de door SOVON onderzochte terreindelen jaarlijks ruim 125 paren, in 2004 bedroeg dit ruim 100, terwijl in 2005 het aantal op zo'n 80 bleef steken. De aantallen van Roerdomp en Bruine Kiekendief kwamen in 2005 overeen met voorgaande jaren met respectievelijk 10 en 25 paren, terwijl het Porseleinhoen licht herstel liet zien met in totaal 10 roepende vogels (6 in 2004, 14 in 2003). Van de Grauwe Kiekendief werden 4 broedparen vastgesteld. Dit ligt binnen de marges van het aantal broedparen dat al sinds halverwege jaren negentig wordt vastgesteld (3-7 paren).

Publicatie en trends

Evenals de voorgaande jaren worden de resultaten van de broedvogelinventarisaties in het Lauwersmeergebied in rapportvorm gepresenteerd. Geïnteresseerden kunnen daarvoor contact opnemen met SOVON. Vanaf dit jaar zullen in de rapporten bovendien trends van verschillende bijzondere en zeldzame soorten een belangrijkere rol gaan spelen. Ook effecten van natuurontwikkeling en begrazing komen aan bod. Al met al een prachtig project van Staatsbos-beheer en SOVON dat voorziet in veel interessante informatie van één van onze belangrijkste vogelgebieden!

Romke Kleefstra & Peter de Boer